

BARBARA SORDYŁOWA

MOJE ZWIĄZKI Z INFORMACJĄ NAUKOWĄ

I.

Mówiąc o informacji naukowej, trzeba najpierw zastanowić się, co przez to pojęcie rozumiemy, względnie – jak pojmuje je autorka. We wszystkich moich dotychczasowych pracach rozumiałam je dość szeroko i wieloaspektowo, a więc może nie od rzeczy będzie to znaczenie przypomnieć. Przez wieloznaczność samego pojęcia „informacja naukowa” dochodziło i nadal dochodzi do nieporozumień semantycznych, bowiem dotyczy ono zarówno treści przekazów i komunikatów naukowych zawartych we wszelakich dokumentach, jak i zorganizowanej działalności, mającej na celu gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie tychże dokumentów. Jak to często w nauce bywa, na podstawie praktyki, doświadczeń niejako warsztatowych, kształtują się najpierw metody, a następnie teoria danej dyscypliny, co zresztą potwierdza historia rozwoju nauki. Tak jest i w tym wypadku, kiedy działalność związana z tworzeniem bazy źródłowej dla naukowców z różnych branż i z jej odpowiednim ukształtowaniem dała podstawy do powstania nauki o informacji naukowej, określanej przez badaczy różnymi terminami, jak na przykład: informologia, informatologia, dokumentologia. Warto tu przypomnieć, że toczyła się na ten temat dyskusja terminologiczna w latach 1974–1977 na łamach ówczesnego czasopisma profesjonalnego „Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji”¹. Ostatecznie żaden z terminów nie został utrwalony i ogólnie przyjęty, wobec czego również w tym aspekcie mówimy najczęściej o informacji naukowej jako dyscyplinie wiedzy. Większość uniwersyteckich ośrodków naukowo-dydaktycznych z tej dziedziny nosi obecnie nazwę: Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa.

Określenie informacja naukowa, techniczna i ekonomiczna (w skrócie: inte) wzięło się stąd, że ówczesny Centralny Instytut Informacji Naukowej różnicował informację w zależności od dziedziny, z jakiej była czerpana, a więc naukowa – z nauki, techniczna

¹ Z dyskusji nad zakresem pojęcia i nazwy informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej, „Aktualne Problemy Informacji i Dokumentacji” 1978, nr 1, s. 9–13.

– z działalności produkcyjnej, ekonomiczna – z ekonomii i gospodarki. Nie da się jednak zaprzeczyć faktowi, że wszystkie rodzaje informacji zazębiają się ze sobą i uzupełniają się wzajemnie. Wystarczyłoby zatem jedno określenie: informacja naukowa, czyli informacja opracowana metodami naukowymi.

Działalność w zakresie informacji naukowej ma swoją historię. W wiekach XIX i XX, a także w obecnym wieku zmieniły się zakres i metody działalności informacyjnej nazywanej też, w szczególności na początku, dokumentacją naukową. Rozwój dokumentacji i informacji naukowej wiąże się z dynamicznym postępem w nauce i technice zwanej rewolucją naukowo-techniczną, która miała miejsce około połowy XIX wieku. W 1895 roku powołano w Brukseli Międzynarodowy Instytut Bibliograficzny (MIB), a termin „dokumentacja naukowa” został użyty przez Paula Otleta w artykule *Les sciences bibliographiques et la documentation*². W 1931 roku powstał Międzynarodowy Instytut Dokumentacji (MID), który zastąpił wcześniejszy MIB, co świadczyło o rosnącym znaczeniu dokumentacji. Istotą jej było pogłębienie informacji bibliograficznej o dokumentach, głównie o artykułach naukowych, poprzez uzupełnienie jej o abstrakt dotyczący ich treści. Światowy Kongres Dokumentacji odbył się w 1937 roku w Paryżu. W miejsce MID powołano na nim działającą do dziś Międzynarodową Federację Dokumentacji (FID).

Obok bibliotek naukowych uniwersalnych powstają biblioteki specjalne, zajmujące się gromadzeniem nowych dokumentów, jak opisy patentów, normy, literatura firmowa, które stają się ważnymi źródłami informacji, a także tworzone są wyspecjalizowane ośrodki informacji naukowej i technicznej.

Mimo burzliwego rozwoju działalności dokumentacyjno-informacyjnej w następnych dziesięcioleciach dzięki komputeryzacji i internetyzacji istota informacji naukowej i technicznej nie uległa zmianie, co trafnie określił hinduski bibliotekarz S.R. Ranganathan jako „skontaktowanie czytelnika z właściwą dla niego książką, we właściwym czasie i we właściwy indywidualny sposób”³. Oczywiście nie musi to być książka w tradycyjnej postaci, ale każdy inny naukowy dokument.

W Polsce działalność informacyjna po II wojnie światowej rozwijała się w sposób zorganizowany i prawnie uregulowany. W 1950 roku powołany został Główny Instytut Dokumentacji Naukowo-Technicznej, którego nazwę w 1952 roku zmieniono na Centralny Instytut Dokumentacji Naukowo-Technicznej, co poniekąd może świadczyć o tendencjach centralizacyjnych i koordynacyjnych w stosunku do informacji naukowej.

Niezależnie od tych zamierzeń już z początkiem lat 50. ubiegłego wieku zaczęły powstawać w bibliotekach naukowych działy lub oddziały bibliograficzne, które miały zadania podobne do zadań ośrodków informacji i dokumentacji naukowej. Inspiracją do ich tworzenia były między innymi uchwały krajowej narady bibliotek z 1950 roku, zalecające powoływanie takich jednostek. Jedną z pierwszych był Oddział Informacji

² „Bulletin de l’Institut International de Bibliographie” 1903, s. 125–147.

³ S. R. R a n g a n a t h a n, *Reference service*, 2. ed., London 1961.

Bibliograficznej zorganizowany w Bibliotece Jagiellońskiej przez doc. dr. hab. Adama Bara, znanego badacza i bibliografa.

W 1960 roku na podstawie uchwały nr 169⁴ powstał Centralny Instytut Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej (CIINTE), który sprawował pieczę nad siecią resortowych, branżowych (działowych) oraz zakładowych ośrodków inte. Przy ośrodkach inte, a także w zakładach pracy działała równolegle sieć bibliotek fachowych, stanowiąca ważne ogniwo w działalności informacyjnej.

W latach 1971–1990 obowiązywała nowa struktura organizacyjna, utworzona na podstawie uchwały „w sprawie rozwoju informacji naukowo-technicznej i ekonomicznej” (nr 35 z 12 lutego 1971 roku)⁵ oraz uchwały nr 36 „w sprawie zmiany zakresu działania i nazwy oraz podziału Centralnego Instytutu Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej”⁶. Istota zmian sprowadzała się do rozdzielenia zadań koordynacyjnych w stosunku do sieci informacyjnej od zadań naukowo-badawczych w zakresie informacji naukowej.

Nowo kreowane Centrum INTE przetrwało w zasadzie do końca 1989 roku. W konsekwencji uchwały rady ministrów nr 84 z dnia 30 maja 1990 roku „w sprawie uznania niektórych uchwał Rady Ministrów ogłoszonych w »Monitorze Polskim« za nieobowiązujące” Centrum INTE zostało zlikwidowane⁷. Natomiast Instytut INTE pozostał, prowadząc szereg prac badawczych związanych między innymi z SINTO, a więc z Systemem Informacji Naukowej, Technicznej i Organizacyjnej, który stopniowo jednak tracił na znaczeniu i obecnie nic o nim nie słychać. W miejsce Centrum INTE powstał Ośrodek Przetwarzania Informacji (OPI), który nie ma uprawnień koordynacyjnych i pełni funkcję ośrodka resortowego ministerstwa zajmującego się sprawami nauki.

Podobnie ma się sprawa z ideą specjalizacji bibliotek i powoływaniem bibliotek centralnych dla poszczególnych dziedzin wiedzy oraz bibliotek współpracujących z nimi, dla których podstawę prawną stanowiła ministerialna decyzja – Zarządzenie nr 1 Ministrów: Kultury i Sztuki, Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz Sekretarza Naukowego Polskiej Akademii Nauk z dnia 26 kwietnia 1979 roku „w sprawie ustalenia zasad i planu specjalizacji zbiorów materiałów bibliotecznych oraz wyznaczania bibliotek centralnych i określania ich zadań”⁸.

Powołano 18 bibliotek centralnych, ale tylko nieliczne podjęły zadania w zakresie organizacji sieci bibliotek współpracujących w danej dziedzinie (czy dziedzinach) – najczęściej z powodu ograniczonych środków. Ponadto likwidacja organu koordynującego działalność bibliotek centralnych – Centrum INTE – ostatecznie zahamowała dalsze przedsięwzięcia.

⁴ „Monitor Polski” z 1960 r. Nr 60 poz. 284.

⁵ „Monitor Polski” z 1971 r. Nr 14 poz. 104.

⁶ Tamże, poz. 105.

⁷ „Monitor Polski” z 1990 r. Nr 24 poz. 181.

⁸ „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki” 1979, nr 3, poz. 9.

II.

Jeżeli słusznie uważa się, że biblioteki, a w szczególności biblioteki naukowe, są najważniejszymi placówkami informacyjnymi spełniającymi także inne zadania podstawowe, jak na przykład archiwizacja piśmiennictwa narodowego, to śmiało można powiedzieć, że moje związki z informacją naukową zaczęły się z chwilą przystąpienia do pracy w Bibliotece Jagiellońskiej od 1 grudnia 1957 roku na etacie bibliotekarza. Wcześniej pracowałam przez ponad rok na tak zwanych pracach zleconych przy opracowywaniu księgozbiorów podworskich. Ukończone studia w zakresie filologii polskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim dawały mi ogólne przygotowanie do pracy w zawodzie bibliotekarskim, ale każdy adept tego zawodu musi się wiele nauczyć „przy warsztacie bibliotecznym” i przejść różne szkolenia, aby mógł uważać się za bibliotekarza w pełni tego słowa. Takie szkolenie międzyoddziałowe odbywało się w Bibliotece Jagiellońskiej po 2–3 latach pracy, kiedy kandydat do zawodu już nieco okrzepł. Szkolenie obejmowało praktycznie wszystkie oddziały działalności podstawowej (gromadzenie, opracowanie, udostępnianie, katalogi). Koordynatorem i kierownikiem szkolenia w Bibliotece Jagiellońskiej była przez wiele lat mgr Celina Zawodzińska, starszy kustosz dyplomowany. Takie szkolenie w Jagiellonce odbyłam, a dalszym moim zadaniem było przygotowanie się do egzaminu dla kandydatów na bibliotekarzy dyplomowanych, do którego przystąpiłam w 1962 roku. Zdałam go pomyślnie. W 1964 roku otrzymałam awans na starszego bibliotekarza, a z dniem 1 października 1966 roku zostałam powołana na stanowisko adiunkta bibliotecznego, przechodząc tym samym do grupy bibliotekarzy dyplomowanych. Kolejno awansowałam na kustosza dyplomowanego (1 stycznia 1970 roku) oraz starszego kustosza dyplomowanego (1 lipca 1972 roku).

Równolegle rozwijałam prace badawcze w dziedzinie najbliższej moim zainteresowaniom, czyli bibliografii historyczno-literackiej. Z tego zakresu przygotowałam rozprawę doktorską *Gabriel Korbut i jego zasługi dla bibliografii literackiej w Polsce*, której publiczna obrona odbyła się na Uniwersytecie Łódzkim w dniu 5 grudnia 1969 roku, promotorem była prof. dr Helena Więckowska. Rozprawa ukazała się drukiem w ramach wydawnictw Uniwersytetu Jagiellońskiego pod tytułem „*Literatura polska*” *Gabriela Korbuta. Z dziejów polskiej bibliografii literackiej* (Kraków 1971). Otrzymałam za nią nagrodę 3. stopnia ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Opublikowałam też zachowaną we fragmentach – niestety – korespondencję G. Korbuta z różnymi uczonymi, a także przygotowałam monografię *Gabriel Korbut. Życie i dzieło* dla wydawnictwa Ossolineum, w serii Książka o Książce (1978).

Prace bibliograficzne mają ścisły związek z informacją naukową, są po prostu jej narzędziami. U narodzin informacji naukowej stoi bibliografia i bibliotekarstwo, o czym już wspomniałam.

Po obronie pracy doktorskiej zostałam powołana na stanowisko kierownika Oddziału Gromadzenia Zbiorów, w którym to Oddziale już wcześniej pracowałam. Nie byłam tym faktem szczególnie zachwycona, o czym zakomunikowałam dyrektorowi Biblioteki, prof. Janowi Baumgartowi, niemniej z obowiązku się wywiązałam. Marzyłam

mianowicie o kontynuowaniu pracy związanej z informacją naukową, ponieważ ta dziedzina najbardziej mnie pociągała. Gdy zwolniło się stanowisko kierownika Oddziału Informacji Naukowej z chwilą przejścia doc. dr hab. Ireny Bar-Święch na emeryturę, a następnie objęcia przez nią stanowiska docenta w Zakładzie Bibliotekoznawstwa Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, postanowiłam ubiegać się o zwolnione stanowisko, co zostało uwieńczone powodzeniem.

Oddział Informacji Bibliograficznej został utworzony w 1951 roku przez doc. dr. hab. Adama Bara, który kierował nim do śmierci w marcu 1955 roku. Wówczas kierownictwo Oddziału objęła dr I. Barowa, żona zmarłego, z dniem 1 lipca 1955 roku i kierowała nim do chwili przejścia na emeryturę w grudniu 1971 roku, czyli przez 16 lat. Można bez przesady stwierdzić, że A. i I. Barowie byli wielce zasłużeni dla rozwoju działalności informacyjnej w Bibliotece Jagiellońskiej, i w ogóle dla bibliotekarstwa.

W nekrologu poświęconym A. Barowi prof. Zofia Ameisenowa napisała:

Po wojnie rozbudował i stworzył Oddział Informacji Bibliograficznej, tak bardzo ważny w strukturze biblioteki naukowej, kiedy masy mniej przygotowanych studentów i czytelników zaczęły korzystać z bogactwa zasobów Biblioteki Jagiellońskiej. Jako warsztat pracy informacyjnej tego Oddziału stworzył sobie doktor Bar podręczny katalog bibliografii znajdujących się w Bibliotece Jagiellońskiej, liczący około 6000 tytułów, który z czasem rozrósł się w Centralny katalog bibliografii bibliotek naukowych Krakowa⁹.

Adam Bar miał szereg innych zasług dla nauki polskiej. Zainicjował *Bibliografię historii literatury polskiej od czasów najdawniejszych do roku 1939*, która po przekazaniu w formie kartoteki do Instytutu Badań Literackich PAN stała się podstawą wielotomowego, fundamentalnego dzieła *Bibliografia literatury polskiej „Nowy Korbut”*. Gromadził materiały bibliograficzne do dziejów filozofii w Polsce, do bibliografii czasopism polskich od czasów gazet pisanych do 1950 roku. Opracował i wydał *Słownik pseudonimów i kryptonimów pisarzy polskich oraz Polski dotyczących* (1936), a także *Dzieje teatrów krakowskich* (1932). Był założycielem i pierwszym redaktorem „Biuletynu Miesięcznego” Biblioteki Jagiellońskiej, przemianowanego w 1957 roku na „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej”. Od tej pory ukazywał się on w postaci drukowanej, początkowo jako półrocznik, a obecnie jako rocznik.

Osobiście miałam zaszczyt poznać A. Bara, gdy jeszcze jako studentka polonistyki zgłosiłam się w Oddziale Informacji Bibliograficznej BJ z prośbą o udzielenie wskazówek co do poszukiwań źródłowych, dotyczących jednego z tematów seminaryjnych. Zachęcona zostałam do kwerendy w Estreicherze, za co byłam wdzięczna i co zainspirowało mnie do dalszych poszukiwań.

Z I. Bar-Święch kontaktowałam się między innymi w trakcie przygotowywania rozprawy doktorskiej w latach 1966–1969. Kończyła ona właśnie rozprawę habilitacyjną na temat polskich kalendarzy XIX wieku (1968). Rozmowy dotyczyły nie tylko prac

⁹ Z. Ameisenowa, *Adam Bar (Wspomnienie)*, „Biuletyn Miesięczny Biblioteki Jagiellońskiej” VII 1955, nr 1–2, s. 10.

zawodowych czy życia bibliotecznego Jagiellonki, ale także naszych rozpraw naukowych.

Z panią Ireną spotykałam się jeszcze nieraz, także po wyjeździe z Krakowa do Warszawy, do pracy w Polskiej Akademii Nauk. Między innymi przeprowadziłam z nią (wspólnie z dr Władysławą Wójcik) wywiad do rubryki „Przeglądu Bibliotecznego” (*Współtwórcy bibliotekarstwa polskiego*¹⁰), do którego inspiracją było przyznanie jej w 1968 roku Nagrody im. Heleny Radlińskiej. W rozmowie tej pani docent przekazała wiele bardzo cennych wiadomości, dotyczących Jagiellonki z czasów, gdy jej siedziba znajdowała się przy ul. św. Anny. Pracując w Bibliotece Jagiellońskiej ponad 40 lat, pani docent brała czynny udział w wielu historycznych wydarzeniach, jak na przykład w przeprowadzce zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej w 1940 roku do nowoczesnego gmachu przy al. A. Mickiewicza 20, zbudowanego w całości przed wybuchem II wojny światowej.

W wywiadzie mi udzielonym wspomniała:

impulsem były dla mnie ekspozycje przedwojenne, ich bogato ilustrowane katalogi z doskonałymi wstępami naukowymi i literaturą przedmiotu. Pragnęłam też uprzystępnić szerokim rzeszom społeczeństwa cenniejsze i różnorodne zbiory Biblioteki, jej dziejom poświęciłam kilka wystaw. Ogółem opracowałam ok. 60 scenariuszy. Niektóre wystawy powstały z pomocą młodszych kolegów (W. Berbelickiego, B. Gomółki, L. Stefańskiej)¹¹.

Wystawę *Benjamin Franklin i jego epoka* otwartą w dniach 11 października–12 listopada 1956 roku zwiedzili członkowie delegacji Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, reprezentujący Fundację Forda i Fundację Rockefellera, które wspomogły Uniwersytet Jagielloński.

Jak sama wyznała, technikę wystawiennictwa doskonalila dzięki wskazówkom historyka sztuki i muzealnika – prof. Karola Estreichera, a także znawczynie grafiki prof. Zofii Ameisenowej, kierującej w Bibliotece Oddziałem Zbiorów Specjalnych.

Oddział Informacji Naukowej objęłam z początkiem 1972 roku i funkcję tę sprawowałam do 30 września 1974 roku, ponieważ z dniem 1 października 1974 roku zostałam powołana na stanowisko zastępcy dyrektora Biblioteki Jagiellońskiej ds. informacji naukowej i zbiorów specjalnych. Dyrektorem Biblioteki – po przejściu na emeryturę prof. Jana Baumgarta – został prof. dr hab. Władysław A. Serczyk, znany historyk z Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Pracując niezbyt długo w tym Oddziale, bo niecałe 2 lata, zwróciłam jednak uwagę na potrzebę stworzenia jakiegoś przewodnika, który służyłby pomocą poszukującym różnych informacji czy to bibliograficznych, czy faktograficznych, a także rzeczo-

¹⁰ Wywiad z doc. dr hab. Ireną Bar-Święch, bibliotekoznawcą, nestorką bibliotekarstwa polskiego. „Przegląd Biblioteczny” 1989, z. 3, s. 209–217 [z cyklu: *Współtwórcy bibliotekarstwa polskiego*]. Został on opublikowany także w książce *Współtwórcy bibliotekarstwa polskiego. Wywiady i wspomnienia z lat 1979–1998*, przygotowała do druku B. S o r d y l o w a, Warszawa 2002.

¹¹ Zob. przyp. 10.

wych. W Jagiellonce jako bibliotecznej głównej UJ odbywało się przysposobienie biblioteczne, polegające na zaznajomieniu studentów pierwszego roku studiów z zasadami korzystania z Biblioteki, a więc z czytelni, wypożyczalni, z regulaminem bibliotecznym, a także z katalogami. Należało to do obowiązków różnych komórek BJ. W latach 70. ubiegłego wieku zaczęto też wprowadzać przysposobienie bibliograficzno-informacyjne, przeznaczone dla studentów wyższych lat studiów, poszukujących materiałów do prac dyplomowych i magisterskich. To zadanie należało głównie do pracowników Oddziału Informacji Naukowej, co określano jako szkolenie użytkowników informacji.

Bogaty księgozbiór podręczny Lectorium, czyli Czytelni Głównej BJ, liczący około kilkunastu tysięcy woluminów, ustawiony był w układzie rzeczowym według dziedzin wiedzy. Na początku każdego działu znajdowały się tak zwane dzieła podręczne i informacyjne, a więc encyklopedie, leksykony, słowniki rzeczowe, biografie i bibliografie. Sporo czasu spędziłam na przeglądaniu tych dzieł i notowaniu ich. Pomyślałam wówczas, że można by sporządzić spisy wybranych informatorów w układzie dziedzinowym i zamieścić je w podręczniku dotyczącym podstaw działalności informacyjnej i źródeł informacji naukowej, który planowałam opracować z przeznaczeniem dla studentów z wyższych lat różnych kierunków studiów. Zbieranie materiałów do tej pracy zajęło mi około 2–3 lat, a kontynuowałam je także po odejściu z Oddziału Informacji Naukowej i objęciu stanowiska zastępcy dyrektora. Przygotowałam do druku kompendium *Podstawowe zagadnienia informacji naukowej*, przeznaczone dla użytkowników informacji naukowej, przede wszystkim studentów. Opublikowano je w ramach wydawnictw UJ w 1977 roku. Opiniowali je prof. J. Baumgart i doc. Józef Korpała. W recenzjach napisano, że praca, jakkolwiek ma charakter podręcznika dla studentów wyższych lat studiów, może być z powodzeniem wykorzystywana przez wszystkich zainteresowanych powyższą problematyką. Ideą, która mi przyświecała przy opracowaniu tego kompendium, jak i wszystkich prac późniejszych, było ukazanie ścisłych związków bibliotekarstwa z informacją naukową.

Po roku pracy na stanowisku zastępcy dyrektora BJ otrzymałam przedłużenie nominacji do 30 września 1979 roku. Podlegały mi sprawy organizacyjne, dotyczące informacji naukowej, oddziałów zbiorów specjalnych, szkolenia i doskonalenia zawodowego pracowników Biblioteki, a także wystaw bibliotecznych.

W okresie mojej pracy w Uniwersytecie Jagiellońskim byłam przez kilka kadencji członkinią senackiej i rektorskiej komisji bibliotecznej, brałam udział w pracach Komisji ds. Struktury i Rozwoju UJ. Prowadziłam zajęcia dydaktyczne z bibliografii i innych źródeł informacji na Międzywydziałowym Studium Bibliotekoznawstwa UJ, a następnie w Zakładzie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej (obecnie Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UJ).

Z dniem 1 listopada 1976 roku przesłam za porozumieniem stron do pracy w Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Powodem przeniesienia służbowego były względy rodzinne, mianowicie mój mąż, dr Władysław Sordyl, od kilku już lat pracował w Warszawie, natomiast obie z córką pozostawałyśmy w Krakowie – utrzymanie 2 gospodarstw domowych było znacznym życiowym utrudnieniem.

Pracę podjęłam w Bibliotece Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, w jednej z bibliotek samodzielnych Akademii, która specjalizowała się w naukoznawstwie, prognozologii, a także w nauce organizacji i zarządzania.

Biblioteka powstała wraz z PAN-em w 1952 roku, ale w latach 1952–1956 działała jako dział zbiorów w strukturach Ośrodka Dokumentacji i Informacji Naukowej PAN (później Ośrodek Informacji Naukowej PAN), a od 1 marca 1957 roku stała się jednostką samodzielną o profilu naukoznawczym. Prowadziła prace bibliograficzne z naukoznawstwa (*Polska bibliografia naukoznawstwa*), historii nauki, prognozologii („Prognozyka. Nowe Publikacje”), a także prace nad społecznym ruchem naukowym, przygotowując kolejne tomy *Słownika polskich towarzystw naukowych*.

Sekretarz naukowy PAN powołał mnie na stanowisko wicedyrektora w tej Bibliotece PAN z dniem 1 listopada 1976 roku. Funkcję tę pełniłam przez 2 kadencje, natomiast po przejściu dyrektora Biblioteki, dr. Leona Łosia, na emeryturę, otrzymałam nominację na dyrektora Biblioteki PAN w Warszawie z dniem 1 kwietnia 1981 roku. Funkcję dyrektora sprawowałam przez szereg kolejnych 4-letnich kadencji. Członkowie Rady Naukowej Biblioteki wybierali mnie w tajnych głosowaniach. W związku z nowymi przepisami dwukrotnie przystępowałam do konkursu na to stanowisko (w roku 1999 i w roku 2003) i byłam wybierana jako jedyny kandydat.

W dniu 25 listopada 2003 roku odbyło się spotkanie personelu Biblioteki z Prezesem PAN-u, prof. Andrzejem B. Legockim, oraz Wiceprezesem PAN-u, prof. Janem Strelauem, na którym poinformowano dyrektora i pracowników Biblioteki o zamiarze jej likwidacji. Co prawda już wcześniej były pogłoski, że władze PAN-u nie poprzestaną na likwidacji Ośrodka Informacji Naukowej PAN w 1994 roku i że wkrótce ten los spotka Bibliotekę, ale mieliśmy nadzieję, że do tego jednak nie dojdzie, tym bardziej, że Biblioteka była jednostką budżetową, na której utrzymanie środki były zagwarantowane w budżecie państwa. Jedyną okoliczność niekorzystną dla Biblioteki stanowił wysoki czynsz w Pałacu Kultury i Nauki, gdzie zlokalizowana była placówka, czynsz pochłaniający prawie połowę budżetu. Nie widząc merytorycznych przesłanek decyzji o likwidacji Biblioteki, byłam jej stanowczo przeciwna i taką opinię przedstawiłam na owym spotkaniu. Wobec braku możliwości zmiany stanowiska władz PAN-u poprosiłam o przeniesienie na emeryturę z dniem 27 grudnia 2003 roku, na co prezes PAN-u wyraził zgodę. Mój staż pracy wynosił dokładnie 47 lat, z uwagi jednak na posiadaną habilitację mogłam pracować dłużej.

Procedurę likwidacyjną uruchomiono w połowie stycznia 2004 roku. Ostatecznie Biblioteka została zlikwidowana przez Prezydium PAN w dniu 31 marca 2005 roku. W tym czasie obowiązki dyrektora Biblioteki pełniła powołana przez prezesa PAN mgr Joanna Kurjata, kustosz Biblioteki PAN w Warszawie. Dokumentacja służbowa została przekazana do Archiwum PAN w Warszawie, natomiast księgozbiór wraz z urzędzeniami ewidencyjnymi przejęła Biblioteka Gdańska PAN. Prace naukowe i dokumentacyjno-bibliograficzne w zakresie naukoznawstwa, historii i upowszechniania nauki, a także badań nad przyszłością (prognozologia) zostały przerwane i nie są kontynuowane. Udało się jeszcze urzeczywistnić zamiar przygotowania w Bibliotece drugiego wy-

dania, znacznie poszerzonego i zaktualizowanego, pierwszego tomu *Słownika polskich towarzystw naukowych*, zawierającego towarzystwa naukowe działające obecnie w Polsce. Dzięki wsparciu Rady Towarzystw Naukowych przy Prezydium PAN wydawnictwo ukazało się pod moją redakcją naukową w 2004 roku. W sumie opublikowano 6 tomów tego dzieła encyklopedyczno-dokumentacyjnego, obejmującego polski ruch naukowy reprezentowany przez towarzystwa naukowe i upowszechniającego naukę oraz stowarzyszenia działające od początku swego istnienia do czasów współczesnych¹². Wszystkie prace nad przygotowaniem tego wydawnictwa wykonane zostały w Pracowni Słownika Polskich Towarzystw Naukowych pod kierunkiem mgr Barbary Krajewskiej-Tartakowskiej (zmarłej 30 czerwca 2010 roku w Warszawie). Natomiast prace nad tomem z obrazem towarzystw polonijnych działających w przeszłości i współcześnie poza granicami Polski – mimo zebrania pokaźnych materiałów – nie zostały sfinalizowane.

Jeśli chodzi o „Przegląd Biblioteczny”, powołany do życia przez grono wybitnych bibliotekarzy w 1927 roku, a od 1972 roku będący wspólnym pismem Biblioteki PAN w Warszawie oraz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, to od 2004 roku wrócił on pod wyłączną odpowiedzialność SBP.

III.

Kontynuując relacje o moich związkach z informacją naukową, odniosę się obecnie do prac badawczych, stanowiących główny nurt moich zainteresowań. Po opublikowaniu wspomnianego już podręcznika *Podstawowe zagadnienia informacji naukowej* (1977) skupiłam swoją uwagę na sprawach teoretycznych, częściowo też praktycznych, na sprawach informacji naukowej jako dyscypliny społecznej i humanistycznej. Z tego nurtu powstało kilka prac, między innymi artykuły na temat miejsca informacji naukowej wśród innych dyscyplin, związków pomiędzy informacją naukową a komunikacja naukową, źródeł informacji naukowej, specjalizacji zbiorów bibliotecznych i SINTO. Związane z tą tematyką referaty i odczyty wygłaszałam na konferencjach naukowych za granicą, między innymi na kolokwium bułgarsko-francuskim na temat nauk bibliologicznych i nauk o informacji (Sofia, 1981), na sympozjum naukowym bibliotek akademii nauk (Moskwa, 1981), sympozjum na temat zasobów informacji naukowej (Berlin, 1982). Pisałam artykuły na temat struktury i potencjału informacyjnego sieci bibliotek PAN, a także o źródłach informacji naukowej do *Przewodnika dla nauczycieli przedmiotu uzupełniającego w liceach i technikach*, opracowanego przez Centrum INTE (1987).

¹² *Słownik polskich towarzystw naukowych*, t. 1: *Towarzystwa naukowe działające obecnie w Polsce*, red. nauk. L. Ł o ś, Wrocław 1978, wyd. nowe: red. nauk. B. S o r d y l o w a, Warszawa 2004, t. 2: *Towarzystwa naukowe i upowszechniające naukę działające w przeszłości na ziemiach polskich*, cz. 1–3, red. nauk. B. S o r d y l o w a, Wrocław–Warszawa 1990–2001, t. 3: *Towarzystwa upowszechniające naukę działające obecnie w Polsce*, red. nauk. L. Ł o ś, Wrocław 1982.

Na podstawie dotychczasowych doświadczeń przystąpiłam do przygotowania rozprawy, w której zawarłam zarys problematyki informacji naukowej jako dyscypliny oraz działalności praktycznej. Książka *Informacja naukowa w Polsce. Problemy teoretyczne, źródła, organizacja* (Ossolineum 1987) stała się podstawą przewodu habilitacyjnego na Uniwersytecie Wrocławskim. Kolokwium habilitacyjne przed Radą Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego odbyło się 27 października 1987 roku i zostało przyjęte jednogłośnie. Centralna Komisja Kwalifikacyjna ds. Kadr Naukowych zatwierdziła uchwałę Rady Wydziału Filologicznego UWr o nadaniu mi stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej w dniu 31 marca 1988 roku, a z dniem 1 czerwca 1988 roku zostałam powołana przez sekretarza naukowego PAN na stanowisko docenta w Bibliotece PAN w Warszawie.

W latach następnych uczestniczyłam w międzynarodowych kolokwium bibliologicznych, organizowanych przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Bibliologiczne (L'Association Internationale de Bibliologie) z siedzibą w Paryżu, na których wygłaszałam wykłady w języku francuskim, między innymi wykład *Les relations réciproques entre l'information scientifique, la bibliologie et la bibliothéconomie*, który ukazał się w czasopiśmie francuskim¹³. Został on także opublikowany w „Przeglądzie Bibliotecznym”¹⁴. Na międzynarodowym kolokwium bibliologicznym w Paryżu w 1989 roku poświęconym teorii, metodologii oraz badaniom w bibliologii wygłosiłam wykład na temat polskiej bibliografii bibliologicznej (*La bibliographie polonaise de bibliologie d'hier à aujourd'hui*). Materiały z kolokwium zostały opublikowane przez L'Association Internationale de Bibliologie oraz Bibliothèque Nationale w Paryżu (1991).

Od początku lat 90. zajmowałam się problematyką bibliotek naukowych oraz innych placówek informacji w aspekcie nowych realiów ekonomicznych, sprawami polityki biblioteczno-informacyjnej, kontynuując również zainteresowania problemami informacji i komunikacji naukowej. Starłam się od strony teoretycznej przedstawić wzajemne związki pomiędzy informacją i komunikacją naukową na gruncie naukoznawstwa.

W 1990 roku zostałam powołana na członka Komitetu Naukoznawstwa przy Prezydium PAN. W kadencji 1993–1995 pełniłam funkcję sekretarza naukowego KN, a w kadencji 1996–1998 oraz 1999–2002 przewodniczyłam Sekcji Informacji i Komunikacji Naukowej w KN. Zostałam powołana do składu Komitetu Naukoznawstwa na kadencję 2003–2006.

Od lipca 1991 roku do października 1993 roku pełniłam funkcję przewodniczącej międzydyscyplinarnego Zespołu ds. Informacji Naukowej i Upowszechniania Nauki przy Komitecie Badań Naukowych. Zadaniem Zespołu było między innymi opiniowanie wniosków o dofinansowanie działalności wspomagającej badania naukowe. W grudniu 1991 roku Zespół zorganizował naradę poświęconą problemowi informacji naukowej w dobie przemian społeczno-ekonomicznych, wnioski z niej przekazał kierownic-

¹³ „Régue de Bibliologie. Schéma et Schématisation” 1989, nr 31, p. 14–18.

¹⁴ B. S o r d y l o w a, *Wzajemne relacje pomiędzy dyscyplinami: informacja naukowa, bibliologia i bibliotekoznawstwo*, „Przegląd Biblioteczny” 1989, z. 4, s. 309–315.

twu Komitetu Badań Naukowych. Kolejną naradę przy współpracy Towarzystwa Informatyki Naukowej zorganizował Zespół w dniach 15–16 grudnia 1992 roku na temat bibliotek naukowych i ośrodków informacji naukowej w nowej sytuacji ekonomiczno-społecznej. Materiały z obu porad zostały opublikowane na łamach „Przeglądu Bibliotecznego”. Przewodniczyłam komitetom organizacyjnym obu porad.

W okresie od 1 października 1993 roku do 30 września 1996 roku pracowałam dodatkowo w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego. Prowadziłam wykłady z bibliografii i innych źródeł informacji, specjalizację z tematyki bibliotek naukowych oraz seminarium magisterskie.

W 1978 roku zostałam po raz pierwszy powołana na redaktora naczelnego „Przeglądu Bibliotecznego”. Funkcję tę pełniłam – przy poparciu ze strony władz Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich oraz Polskiej Akademii Nauk – do końca 2003 roku, a więc przez 25 lat. W związku z 70-leciem ukazywania się „Przeglądu Bibliotecznego” rada redakcyjna oraz redakcja pisma zorganizowały naradę w dniu 23 maja 1997 roku na temat współpracy redakcji czasopism bibliotekarskich i pokrewnych. Uczestniczyło w niej wielu redaktorów pism, prezentowano różne czasopisma profesjonalne z dziedziny bibliotekoznawstwa. Materiały z narady opublikowane zostały w zeszycie specjalnym „Przeglądu Bibliotecznego” (1997, z. 4). Pokłosem jubileuszu była także przygotowana i wydana przez Bibliotekę *Bibliografia zawartości „Przeglądu Bibliotecznego”* za okres 1977–1996 w opracowaniu Hanny Zasadowej (Warszawa 1999), jako kontynuacja podobnej bibliografii za lata 1927–1976, opracowanej przez Janinę Pelcowa.

W 1997 roku opublikowałam książkę *Z problematyki bibliotek i informacji naukowej* (wydaną przez Bibliotekę PAN w Warszawie), w której ukazałam trudne problemy bibliotek i działalności informacyjnej w nowych realiach, przedstawiłam zagadnienie źródeł informacji, w tym dość obszerną część dotyczącą dokumentacji zbiorów specjalnych w bibliotekach, a także zaprezentowałam moje poglądy na temat uprawiania dyscypliny obejmującej badania nad książką, biblioteką, informacją naukową, poruszyłam też zagadnienie terminologii w bibliotekoznawstwie.

W dniu 24 listopada 1998 roku Sekcja Informatyki i Komunikacji Naukowej Komitetu Naukoznawstwa zorganizowała – pod moim kierunkiem – konferencję naukową *Komunikowanie w nauce*, na której wygłoszono 9 referatów, w tym mój – wprowadzający – *Informacja i komunikacja naukowa. Pojęcia i wzajemne relacje*. Konferencja wzbudziła znaczne zainteresowanie w środowisku naukoznawców i pracowników informacji naukowej. Materiały z konferencji zostały opublikowane w „Zagadnieniach Naukoznawstwa” (1999, nr 1).

Ta sama wspomniana wyżej Sekcja wraz z Biblioteką PAN w Warszawie oraz Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich zorganizowały konferencję *Harmonizacja terminologii w nauce o bibliotece i informacji w perspektywie społeczeństwa informacyjnego*, która odbyła się w dniu 24 października 2002 roku w Warszawie. Przedstawiłam na niej referat *Terminologia bibliotekoznawstwa i informacji naukowej a potrzeby społeczeństwa informacyjnego*¹⁵.

¹⁵ Materiały z konferencji opublikował „Przegląd Biblioteczny” 2003, z. 3.

Delegowana przez Polską Akademię Nauk brałam udział w kilku konferencjach ogólnych Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń Bibliotekarskich i Instytucji (IFLA), działającej od czasów przedwojennych, a mianowicie w Konferencji Ogólnej w Chicago (1985), w Paryżu (1989), w Sztokholmie (1990), w Moskwie (1991), w Barcelonie (1993), w Amsterdamie (1998) oraz w Jerozolimie w 2000 roku. Z dwóch konferencji, a mianowicie z 56. Konferencji Ogólnej IFLA w Sztokholmie w 1990 roku¹⁶ oraz z 59 Konferencji Ogólnej IFLA w Barcelonie w 1993 roku¹⁷ napisałam sprawozdania, które według tradycji opublikowane zostały w „Przeglądzie Bibliotecznym”.

Najwięcej satysfakcji przyniosła mi Konferencja Ogólna w Sztokholmie w 1990 roku, ponieważ na niej prezentowałam swoje poglądy na temat wzajemnych relacji pomiędzy informacją naukową, bibliologią i bibliotekarstwem, przedstawione w formie graficznego plakatu na tak zwanej sesji posterowej. Schemat graficzny był w języku francuskim, ponieważ w tym języku ukazał się mój artykuł w „Révue de Bibliologie”¹⁸. Wielu uczestników konferencji z dużym zainteresowaniem potraktowało moje wystąpienie, prosząc o przysłanie im odbitek mojego artykułu z czasopisma francuskiego, z czego starałam się wywiązać.

Jako pokłosie mojej wieloletniej pracy w „Przeglądzie Bibliotecznym” przygotowałam do druku książkę *Współtwórcy bibliotekarstwa polskiego. Wywiady i wspomnienia z lat 1979–1998* (2002), w której zawarłam rozmowy z wybitnymi bibliotekarzami, bibliologami, bibliotekoznawcami, a także wspomnienia pośmiertne zamieszczane przez 20 lat na łamach „Przeglądu Bibliotecznego” w specjalnej rubryce zatytułowanej *Współtwórcy bibliotekarstwa polskiego. Świadczenie sześćdziesięciu lat*, bowiem impulsem do jej utworzenia była 60. rocznica odzyskania przez Polskę niepodległości po 123 latach niebytu państwowego, przypadająca w 1978 roku. Pierwszego wywiadu udzieliła Cecylii i Januszowi Duninom prof. dr Helena Więckowska. Ukazał się on w zeszytu 1. z 1979 roku. Z biegiem czasu cezura 60 lat przesuwiała się w czasie, dlatego od zeszytu 1. z 1988 roku zmieniono częściowo nazwę rubryki, pozostawiając tylko pierwszy człon: *Współtwórcy bibliotekarstwa polskiego*.

W 2004 roku zapadła decyzja o moim powrocie do Krakowa, miasta rodzinnego, z którym moja rodzina po kądzieli jest związana od co najmniej 7 pokoleń, o czym świadczą stosowne dokumenty. W Warszawie – po śmierci Męża w 1995 roku – nie miałyśmy żadnych krewnych, dlatego postanowiłyśmy, to znaczy ja i córka, wrócić do Krakowa, co nastąpiło 29 listopada 2004 roku. Mój śp. Mąż, dr Władysław Sordyl, zgodnie ze swoją ostatnią wolą został pochowany na cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

Na emeryturze zajmuję się nadal bliską mi problematyką. W związku z 80-leciem „Przeglądu Bibliotecznego” oraz 90-leciem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy-

¹⁶ B. Sordylowa, 56. Konferencja Ogólna IFLA, Sztokholm, 18–24 sierpnia 1990 r., „Przegląd Biblioteczny” 1991, z. 1, s. 57–60.

¹⁷ B. Sordylowa, 59. Rada i Konferencja Ogólna IFLA, Barcelona 22–28 sierpnia 1993 r., „Przegląd Biblioteczny” 1994, z. 1/2, s. 113–116.

¹⁸ Zob. przyp. 13.

padającym w 2007 roku brałam udział w sesji jubileuszowej *Biblioteki były, są i będą*, na której wygłosiłam w dniu 6 września 2007 roku referat *80 lat „Przeglądu Bibliotecznego”*. Artykuł mój na ten temat ukazał się też w „Przeglądzie Bibliotecznym”, w zeszycie jubileuszowym – „Przegląd Biblioteczny”. *80 lat w służbie bibliotekarstwa* (z. 4, 2007).

Zostałam zaproszona przez prof. dr hab. Jadwigę Sadowską do współpracy przy księdze jubileuszowej w 70-lecie pracy zawodowej prof. dr hab. Marii Dembowskiej. Księga ta ukazała się w 2007 roku¹⁹. Zamieściłam w niej 2 opracowania, dotyczące tej wybitnej znawczyni informacji naukowej (dziedziny nazywanej przez jubilatkę „informatologią”), a mianowicie *Działalność Marii Dembowskiej jako dyrektora Biblioteki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie* oraz *Profesor Maria Dembowska w moich wspomnieniach*. Już po śmierci Nestorki ukazało się w „Przeglądzie Bibliotecznym” moje o Niej wspomnienie²⁰.

Przez całe moje życie zawodowo-naukowe związana byłam i jestem z informacją naukową w różnych aspektach znaczeniowych tego pojęcia oraz z bibliotekoznawstwem i bibliotekarstwem.

Krajowy Zjazd Delegatów Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich obradujący w Warszawie uchwałą z dnia 8 czerwca 2013 roku nadał mi godność Członka Honorowego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, co sprawiło mi – obok innych odznaczeń otrzymanych wcześniej – wiele satysfakcji.

Kraków, październik 2014 roku.

MY RELATIONSHIP WITH INFORMATION SCIENCE

SUMMARY

This partly academic, partly memorial essay consists of three sections. The first of these presents some basic terms of Information Science, the second one concerns the author's professional and research work in the Jagiellonian Library and in the Library of the Polish Academy of Sciences in Warsaw, and the third one concerns the author's academic research in the field of Information Science, both in the theoretical as well as in the practical meaning. The author underlines that Information Science is closely connected with Library Science and Librarianship.

¹⁹ *Maria Dembowska. W kręgu bibliografii, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej*, red. J. S a d o w s k a, Warszawa 2007.

²⁰ B. S o r d y l o w a, *Wspominam Profesor Marię Dembowską*, „Przegląd Biblioteczny” 2008, z. 4, s. 560–562.

SŁOWA KLUCZOWE:

Informacja naukowa, komunikacja naukowa, źródła informacji naukowej, bibliografia, bibliotekoznawstwo, bibliotekarstwo

KEYWORDS:

information science, science communication, information science sources, library science, librarianship